

SZÓTÁRHASZNÁLATI TUDNIVALÓK

A CÍMSZÓÁLLOMÁNY

A francia köznyelvi szókincs valamint a közhasznú kifejezések, közmondások bemutatása mellett szótárunk a modern élet fejlődését tükröző számos elemet is tartalmaz (pl. **mère porteuse** béranya, **fichier attaché** csatolt fájl, **loi fourre-tout** salátatörvény, **télévérité** ① reality show [*valós baleseteket, különleges eseteket színészekkel bemutató televíziós műsor*] ② valóságshow). A választékos nyelvhasználatot tükröző szavak és kifejezések mellett a bizalmas nyelvhasználat és a szleng is fontos teret kapott (pl. **biz Ça va pas, la tête ?** Normális vagy?; **Elmentek otthonról?**, ill. **airbag t sz; szleng cici**). Igyekeztünk továbbá bizonyos szakterületek (pl. az informatika, a sajtó, a jog, a sport, az orvostudomány, a gasztronómia, az oktatás) fontosabb szak kifejezéseit is bemutatni (pl. **navigateur** böngésző(program), **mondialisation** globalizáció, **criminaliste** büntetőjogász, **course contre la montre** időfutam, **grippe aviaire** madárinfluenza, **clafoutis** [*lány tésztájú*] gyümölcstorta, gyümölcslepény, **diplomation** diplomakiadás).

A címszavak (és a jelentések) kiválasztása természetesen elsősorban a franciaországi nyelvhasználatot tükrözi, de **Bel, Can, Sui** minősítéssel szerepelnek esetenként olyan gyakori szavak vagy jelentésárnyalatok is, amelyek csak az adott országban használt francia nyelvre jellemzőek (pl. **barbier Can** férfifodrász, **mallette Bel** iskolatáska, **maturité Sui** érettségi).

Címszóként vettük fel a mai nyelvhasználatra jellemző gyakori rövidítéseket, betű- és mozaikszavakat is. Pl. **H biz** hasis, **DAB** (*distributeur automatique de billets*) pénzkiadó automata, **G.P.L. h fn; röv** (*gaz de pétrole liquéfié*) ① propán-bután gáz; cseppfolyósított gáz; **pébé** ② autógáz [*gázüzemű autókhoz*].

Bizonyos tulajdonnevek szintén címszóként szerepelnek. Ilyenek – noha ezeket általában nem szokás lefordítani – a jellegzetes francia keresztnevek (pl. **Georges** György, **Françoise** Franciska), a gyakori földrajzi nevek és a belőlük képzett melléknevek (**France** Franciaország, **français, -e** francia) valamint a fontosabb biblia (**Jésus** Jézus), mitológiai (**Scylla** Szküllä), történelmi (**la Saint-Barthélemy** a Szent Bertalan éj) vonatkozású tulajdonnevek.

A SZÓCIKKEK SORRENDJE ÉS FELÉPÍTÉSE

A szótár alapegységét alkotó szócikkek elején álló, kövér betűtípussal nyomtatott címszavak betűrendben követik egymást. Szótárunk 51 000 ilyen címszót tartalmaz.

Az azonos alakú, de egymástól teljesen eltérő jelentésű szavak külön szócikket alkotnak, amelyeknek címszavait arab felső indexszám különbözteti meg (pl. **voler¹, voler²**).

A címszó helyesírási változatait pontosvessző választja el egymástól (pl. **évènement; évènement**).

A csak adott előjárószóval összeforrott határozószókat, valamint a csak visszaható alakban létező igék esetében a francia szótári hagyományokat követve a kizárólagos előjárószót, illetve a visszaható névmást a címszó részeként, de kerek zárójelben adtuk meg: **demeurant (au) hsz au** ~ mindent egybevetve; **défauler (se) vh i; biz** kitombolja magát.

Az utalásokat jobbra mutató nyíllal jelöljük (pl. **d'abord** → **abord**, **folle** → **fou**, **vos** → **votre**, **s' → se; → si**).

Az ún. hehezetes h-val (*h aspiré*) kezdődő címszavakat – amelyekkel a hangkötés nem lehetséges – csillaggal jelöltük (pl. ***honte**).

A címszót követően ferde zárójelek között, a nemzetközi fonetikai átírás (A.P.I.) egyezményes jeleivel minden esetben megadjuk a francia szó helyes kiejtését. (pl. **cuillère** /kɥijER/).

A kiejtést követően a szokásos dőlt betűs szótári rövidítésekkel jelezzük annak szófaját, valamint – csúcsos zárójelben – az esetleges rendhagyó többes számú alakokat, illetve az összetett szavak többes számú alakját (pl. **national, -e mn <h t sz -aux>** nemzeti, **semi-produit h fn <t sz semi-produits>** félkész termék).

Igei címszó esetén a kiejtés után szögletes zárójelek között egy szám áll, ami a függelékben megadott igeragozási információkra utal. A szótárszerkesztési hagyományoknak megfelelően a francia igék címszóként főnévi igeneves alakban szerepelnek. A magyar megfelelőket kijelentő mód, jelen idő, egyes szám harmadik személyben adjuk meg (a példákban a létige magyar megfelelője elmaradhat).

A városnevek neve még a francia anyanyelvűek számára is problematikus és ingadozó, ezért úgy döntöttünk, hogy szótárunkban a névelő nélkül álló városnevek esetében a nemet nem jelezzük.

Normál betűtípussal adjuk meg a magyar megfelelőt (ekvivalenst). Több szinonim megfelelő esetén azokat vessző, esetleg virgula választja el egymástól. Pontosvesszőt esetleg v. vagy rövidítést használunk, ha több elemű vagy eltérő nyelvtani szerkezetek állnak egymás mellett (pl. ellentétben áll; kontrasztot alkot – ítélkezik; ítéletet hoz). A címszavak különböző jelentéseit, ahol ez szükséges, körben megjelenő arab számokkal tagoljuk. A régies jelentéseket mindig megelőzik a gyakoribb, mai jelentések (pl. **prosaïsme** ① prózaiság, laposság, unalmasság ② rég prózaí stílus). Ha egy címszó több szófaji besorolást is kap, mert pl. melléknév és főnév is lehet, illetve ha az adott igének tárgyas, tárgyatlan, esetleg visszaható alakja is van, akkor ezeket a jelentésozványokat a szófaj megjelölésével – négyzetben megjelenő római számmal különítjük el egymástól, és az esetleges arab számozás ezek után újra kezdődik. Pl.: **danois, -e** ■ **mn** dán ■ **fn** ① **h n D~(e)** dán [*ember*] ② **h le** ~ a dán nyelv ③ **h, áll** dán dog; **zoner** ■ **ts i** zónákra oszt ■ **tn i; szleng** ① csöves életmódot folytat ② lóg, lófrál ■ **vh i se** ~ lefekszik. A felesleges ismétlések elkerülése végett a szócikket nem választottuk szét külön jelentésozványokra, ha az eltérő szófajok magyar ekvivalense(i) alakilag és szófajilag is azonos(ak): **bafouilleur, -euse mn** ■ **fn** habogó, hebegő. A **h n** rövidítéseket is csak akkor adtuk meg ilyenkor, ha a

nemeket nem egyértelműen jelzi a címszó alakja. Azon francia címszavak mellett, amelyek többnyire vagy kizárólagosan csak egy-egy példában használatosak (pl. az **aquilin** melléknév a **nez aquilin** 'sasorr' kifejezésben) a közvetlen ekvivalens helyett rögtön a kifejezést adtuk meg.

Az igék esetében mind a francia, mind a magyar részben általában feltüntettük azok vonzatszerkezeteit, főleg, ha azok a jelentésekből nem egyértelműen következnek. E vonzatok tehát egyrészt jelentésbeli különbségeket takarhatnak, másrészt segítséget adhatnak a szótárhasználónak a mondatalkotásban, az adott ekvivalens mondatba fűzésében.

A szócikken belül a címszót tildével (~) helyettesítjük, kivéve a melléknévek, főnevek nem csupán -e hozzáadásával képzett nőnemű alakját, amelyeket kiírnunk (pl. **sauf, sauve mn** ép, sértetlen; **être sain et ~** ép és egészséges; **laisser la vie sauve à qqn** életben hagy vkit).

Az egyes jelentések magyar megfelelőjét többnyire a használatukat illusztráló mindennapi példák követik. A jellegzetes szólások (*fraz* rövidítéssel jelölve), közmondások (*közm* rövidítéssel jelölve) a szócikk végén kiemelve találhatóak. A többjelentésű szavak, szókapcsolatok egyes jelentéseit (i) és (ii) jelzéssel világosan elkülönítjük egymástól (pl. **avoir/tenir la vedette** (i) nagybetűkkel szerepel a neve (ii) a figyelem középpontjában van).

A fakultatív elemeket mind a francia, mind a magyar részben kerek zárójel fogja közre: **vésicule h fn; anat** hólyag; ~ (**biliaire**) epehólyag. Gyakran használjuk a kerek zárójelet a magyar igekötős igéknél is. Az (el-/ki-/le)dob alak olvasata tehát: dob, eldob, kidob, ledob. A virgula (/) jel segítségével mind a francia, mind a magyar részben az egymással felcserélhető elemeket, illetve egy kifejezéssor analóg elemeit jelöljük (pl. **accent aigu/circonflexe/grave** éles/kúpos/tompa ékezet). A virgula esetenként ellentétes jelentésű kifejezések elemeit is párosíthatja (pl. **bien/mal** jól/rosszul). Egyéb esetekben a változatokat v. (vagy) rövidítés segítségével kapcsoljuk össze.

Az adott szó, jelentés, illetve példa használati körét jelző minősítések dőlt betűvel szedett rövidítésként – néhány esetben (pl. *durva, zene*) kiírva – jelennek meg (lásd a rövidítések listáját). A szakminősítések az adott elem szakmai tárgykörét (*jog, műsz, okt* stb.), a stílusminősítések (*biz, iron, vál* stb.) nyelvrétegbeli, stílári vagy adott kommunikációs helyzetbeli használatát határozzák meg. A minősítések egy csoportja (pl. *ang*) a más nyelvből kölcsönzött szavak eredetére utal. Egyes anglicizmusok esetében a hivatalosan ajánlott francia megfelelőt is feltüntettük (pl. **tie-break** tie-break; rövidített játszma [*teniszben*]; > **jeu décisif**). E minősítések mindig csak a francia elemekre vonatkoznak, rendszeres használatukat a CD-ROM-os változat is indokolja.

A jelentések pontosítása érdekében a magyar megfelelők előtt vagy mögött szükség esetén szögletes zárójelek közé helyezett, dőlt betűvel szedett, fogalomszűkítő, vagy az adott szó, szókapcsolat használati körét pontosító irányítószavak, többszavas magyarázatok állhatnak. Pl.: **vaporiser ts i** [*parfümöt*] permetez, fűj; [*festéket*] szór.

A speciálisan a francia kultúrkörhöz kötődő fogalmak, jelenségek esetében előfordul, hogy pontos magyar megfelelő helyett csak magyarázó körülírásra van lehetőség. Ezt csúcsos zárójelek között szerepeltetjük. Pl.: **agrégation n fn** <a legmagasabb szintű tanári versenyvizsga Franciaországban, amelynek sikeres letétele egyetemi oktatásra is feljogosít>.

FÜGGELÉKEK

A szótár függelékei 3 jól elkülönülő részből állnak. Az *igeragozási táblázatból* ismerhetjük meg a különböző típusokba tartozó igék ragozását. Az igei címszavak ragozási típusát a címszó után szögletes zárójelben álló szám jelzi.

A *Hétköznap kommunikáció* című hosszabb egység hasznos tanácsokat ad a mindennapi francia nyelvű kommunikációhoz. Bemutatja a gyakoribb érvelési formulákat, a fontosabb mindennapi kifejezéseket, valamint számos példát és mintát ad különböző típusú hivatalos és magánjellegű levelekre, beleértve a kommunikáció modern eszközeit, az e-mailt és az SMS-t is.

Gyakori jelenség, hogy különböző nyelvek szókincsében hasonló alakú, azonos eredetű, de különböző jelentésű szavakat találunk (pl. **délicatesse** 'finomság, kifinomultság' és nem 'delikatesz'). Ezek közül a gyakran még a franciául jól tudó magyarok számára is gondot okozó *hamis barátok* közül mutatja be a leggyakoribbakat a függelékek harmadik része.

KIEGÉSZÍTÉS A CD HASZNÁLATÁHOZ

A könnyebb kezelhetőség érdekében a cd címszavas keresés opciója ékezetekre nem érzékeny (pl. a *mère* és a *mere* keresése ugyanazon találatokat adja).